

Η

ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΜΥΡΙΟΥ

(8 Μαΐου 1823)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΕΚ ΒΩΛΟΥ

[Έδημοσιεύθη ἐν τῇ «ΠΟΙΚΙΛῃ ΣΤΟᾶ», 1896 σ. 81]

«Κοινήν προσήκει πάντων μητέρα τὴν πατρίδα νομίζειν, καὶ χαριστήρια τροφῶν ἀποδιδόναι, καὶ τῆς τῶν νόμων αὐτῶν γνώσεως».

Λουκιανός.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ»

Ὁδὸς Φωκίωνος ἀριθ. 5.

1896

Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΜΥΡΙΟΥ

(8 Μαΐου 1823)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΕΚ ΒΩΛΟΥ

[Έδημοσιεύθη ἐν τῇ «ΠΟΙΚΙΛῃ ΣΤΟᾶ» 1896 σ. 81]

«Κοινήν προσήκει πάντων μητέρα τὴν πατρίδα νομίζειν, καὶ χαριστήρια τροφῶν ἀποδιδόναι, καὶ τῆς τῶν νόμων αὐτῶν γνώσεως».

Λουκιανός.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ»

Ὁδὸς Φωκίωνος ἀριθ. 5.

1896

Τῷ κ. Διευθυντῇ τῆς «Ποικίλης Στοᾶς».

Ἄνοιξατε, παρακαλῶ, τὰς στήλας τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμερολογίου σας, ἵνα ἐννοήσωσι μετὰ τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ καὶ οἱ ἱστορικοὶ, τὰς ἀτελείας τῶν ἔργων των, ἵνα προσθέσῃτε, δεῖς πρῶτος, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ αἵματηροῦ δράματος τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας μίαν ἐτι σελίδα ἀξίαν νὰ μὴ μένῃ ἐπὶ πλῆρον εἰς τὰ σκότῃ τῶν παραδόσεων, ἵνα ἐν τέλει προσθέσῃτε εἰς τὸν ὑπολογισμόν τοῦ αἵματος, ὅπερ ἐπότισε τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Θεσσαλίαν, ἱκανοῦς στατῆρας ἐκ τοῦ χιθέντος ὑπὸ τῶν διὰ προσδοσίας σφαγέντων θυμάτων ἐν **Προμυρίῳ τοῦ Πηλίου** κατὰ τὴν 8 Μαΐου 1823.

Τοιοῦτῳ τρόπῳ, φίλε κ. Ἀρσένη, δίδεται μοι εὐκαιρία, ὅπως καὶ πρὸς τὴν γενέτειραν τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προπατόρων μου γῆν ἐκτελέσω καθῆκον ἱερὸν, γνωρίζων τῷ Ἑλληνικῷ Λαῷ, ὅτι τὸν ζιῖδωρον τῆς ἐλευθερίας ἀέρα καὶ αὐτὸ τὸ Πήλιον ἐξηγόρασεν, ὡς πᾶσα ἡ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἀποτινάξασα Ἑλληνικὴ γωνία, δι' ἀγώνων καὶ θυσιῶν, καὶ, ὅτι τὸ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀγνωστον Προμύριον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἑκατόμβας εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας, δυναμένας εὐγλώττως νὰ διαψεύσωσι τοὺς ἐπιπολαίως φρονοῦντας, ὅτι κατὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἔθνισμοῦ ἡμῶν κοινὸν ἀγῶνα δὲν ἠγωνίσθη δῆθεν ἡ Θεσσαλία ὅσον ἄλλα Ἑλληνικὰ διαμερίσματα.

Χαράσσων κατωτέρω ὀλίγας μόνον γραμμάς περὶ τῶν ἐν Προμυρίῳ κατὰ τὰ ἔτη 1821—1823 συμβάντων, εὐελπιστῶ, ὅτι ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θέλω δυναθῆναι νὰ συνεχίσω τοὺς κατὰ τὸ 1854 καὶ 1878 ἀγῶνας τοῦ Πηλίου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1895

(Ἐκ Προμυρίου)

Ἡ ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΜΥΡΙΟΥ

(8 Μαΐου 1823)

«Εἶδ' ὁ φαιδρὸς οὐρανὸς σου σκηνὰς τραγικὰς κι' ἀπενκταίας,
 «Εἶς στεναγμοὺς γοεραῦς οἱ τραχεῖς σου ἐρράγησαν βράχοι,
 «Κ' ἡ τῶν τυράννων πνοὴ τὰ ἀκμαῖα σου ἔφθειρε κάλλι.
 Θ. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ (Ἐκ τῆς Λίου δούλης).

ἮΝ ὑπαρξίν τοῦ Προμυρίου*—ὅπερ εἶνε τὸ ἔσχατον τῶν πρὸς μεσημβρίαν ἀνατολικῶν χωρίων τῆς ἐν τῷ Πηλίῳ Μαγνησίας, χωριζόμενον διὰ μικρῶν λόφων ἀπὸ τοῦ δυτικωτέρου Λαύκου, ἔδρας τοῦ δήμου Σηπιάδας—οἱ πολλοί, ἐὰν μὴ σχεδὸν πάντες οἱ μὴ Θεσσαλοὶ, ἀγνοοῦσι. Κεῖται δ' ἐντὸς φάραγγος ἐν τῷ μέσῳ ζωηροτάτης βλαστήσεως, εἰς μέρος ἱκανῶς ἀπόκεντρον, ὅπερ οἱ πρότινων ἑκατονταετηρίδων πρῶτοι ἰδρυταὶ αὐτοῦ ἐξελέξαντο, ἀκριβῶς χάριν τῶν ἰδιοτήτων του τούτων, ἵνα ἀποφύγῃσι τὰ ἀρπακτικὰ βλέμματα τῶν ληστοπειρατῶν, οἵτινες ἐμάστιζον τότε τὰς Θεσσαλικὰς ἀκτάς. Τὸ Προμύριον, συγκοινωνοῦν διὰ Μηλίνης ἐκ τῆς δυτικῆς τοῦ Πηλίου πλευρᾶς, καὶ διὰ τοῦ Πλα-

* Κοινῶς «Μπρομῦρι», κατὰ τινὰς παραγόμενον ἐκ τοῦ Πρὸ τῶν Μυρῶν ἢ Πρὸ τοῦ Μύρμηκος, ὑφάλου παρὰ τὴν ἄκραν Σηπιάδα, Ἐλευθερί σήμερον καλουμένης, ἐφ' ἧς κατὰ Ἡρόδοτον ἐξώκειλαν τρεῖς τῶν προσπλευσῶν νηῶν τοῦ Περσικοῦ στόλου.

τανλᾶ ἐκ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, γειτνιάζει μετὰ τῆς Σκιάθου, ἐξ ἧς χωρίζεται διὰ στενῆς λωρίδος θαλασσίας, πορθμῶ ὁμοιαζούσης.

Ἡ σήμερον ἄσημος κωμόπολις ἔχει παρελθὸν οὐχὶ ἄγνωστον εἰς τὴν μυθολογίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ὁ ἐρωτομανῆς Πηλεὺς μόνον ἐπὶ τῆς Σηπιάδος ἄκρας καὶ ἐντὸς τοῦ κοῖλου αὐτῆς μυχοῦ, μετὰ τὰς μεταμορφώσεις του εἰς ὕδωρ, πῦρ, λέοντα, καὶ δράκοντα ἐν τέλει, κατόρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν σκληροκάρδιον Νηρηίδα Θέτιδα, τὴν μητέρα τοῦ Ἀχιλλέως, ἣτις ἀπέφυγε τοὺς μετὰ θνητῶν ἐρωτας, διότι εἶχε κακομάθει ἀπὸ τὰς ἐρωτικὰς τῶν θεῶν περιποιήσεις; Ἀλλὰ καὶ τίς, ἀπὸ τοῦ μαθητικοῦ του ἔτι βίου, δὲν διετήρησε ζωηροτάτην τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἄκρας Σηπιάδος** ἐφ' ἧς συνετρίβη ὁ Περσικὸς στόλος; Τῆς ἀρχαίας κόμης Σηπιάδος, ἐκεῖ που κειμένης, καὶ εἰς δῖωρον ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ Προμυρίου ἀπόστασιν, κατοικηθείσης δὲ μέχρι τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, οὐδὲν ἄλλο ἔχνος σώζεται μέχρι σήμερον, ἐκτὸς φρουρίου Βυζαντιακοῦ, Παλαιοκάστρου καλουμένου, τὰ πρὸ τῶν παραλιῶν ὁμῶς σπήλαια ἀνακαλοῦσι τῷ διαβάτῃ τὸ τοῦ Εὐριπίδου:

«ἐλθὼν παλαιᾶς χοιράδος

κοῖλον μυχὸν

Σηπιάδος..

(Ἄνδρ. 1266)

Οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα καὶ ἀόριστα γινώσκωμεν ἐκ βιβλίων περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Προμυρίου κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, διότι οἱ μὲν ἄλλοι ἱστορικοὶ οὐδὲν εἰδικῶς περὶ αὐτοῦ ἀναφέρουσιν, ὁ δὲ κ. Ν. Γεωργιάδης ἐν τῇ «Θεσσαλίᾳ» (σ. 210) μόνον τὰς λέξεις ταύτας: «Τὸ χωρίον ταῦτο, ὅποσιν μεγάλην καταστροφὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, δὲν ἠδυνήθη ἐκτοτε ν' ἀναλάβῃ οὔτε κατὰ τὸν πληθυσμὸν, οὔτε κατὰ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων, οἵτινες, καλλιεργοῦντες τὰ κτήματά των, μόλις ἀποζῶσιν ἐκ τοῦ εἰσοδήματος»:— Ἀλλὰ πᾶς, ἐκεῖ μεταβαίνων, πολλὰ παρὰ τῶν γερόντων μαθάνει ὅθεν οὐχὶ ἐξ ἐπιθυμίας ἢ ἐκ πατριωτικοῦ ἐγωῖσμοῦ, ὅπως ὑμνήσω τὸ Προμύριον, οὔτε ὅπως ἐπέμβω εἰς ξένην πρὸς ἐμὲ σφαῖραν, ἀλλὰ μόνον ἐκ πόθου, ὅπως συντηρήσω διὰ τοῦ ἀθανάτου Τύπου τὰς πληροφορίας, ἃς ὀφείλω εἰς τὰς ἐπιτοπίους μου ἐρεῦνας, εἰς ἔγγραφα ἱστορικά, εὐρεθέντα ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ πατρός μου, καὶ πρωτίστως εἰς ὑπόμνημα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ συμπατριώτου μου Προμυριώτου κ. Μαργαρίτου Λάλη, ἐθεώρησα καθήκον ἐμὸν νὰ χαράξω ἐν ἡμερολογίῳ Ἐθνικῶ ὀλίγας γραμμὰς περὶ τῆς ἐν Προμυρίῳ σφαγῆς κατὰ τὴν 8 Μαΐου 1823.

Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ προταχθῶσι διὰ βραχέων τὰ πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς σφαγῆς συμβάντα.

Μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν ἐξαγρίωσιν τῶν ὀθωμανῶν πολλαχοῦ ἐγένοντο σφαγαί. Τότε ὁ Μαχμούτ Πασᾶς διετάχθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Πήλιον, ὅπως τὰ πάντα παραδώσῃ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν σίδηρον. Κατὰ πρῶτον προσέβαλε τὴν Μακρυνίτσαν, ἧς τοὺς κατοίκους, τοὺς μὴ δυνηθέντας νὰ φύγωσιν, ἐφόνευσεν, αἰχμαλωτίσας τὰ γυναικόπαιδα. Τὰ αὐτὰ διέπραξεν εἰς Πορταριὰν καὶ ἀπὸ κωμοπόλεως εἰς κωμόπολιν διέτρεξεν ὅλον τὸ Πήλιον, προχωρῶν πρὸς τὸ Προμύριον. Ὅσοι τῶν Πηλιορειτῶν διέφυγον τὴν μάχαιραν τῶν ὀθωμανῶν, μὴ ὄντες συντεταγμένοι, ἐν' ἀντιτάξωσιν

** Ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως Ἀγίου Γεωργίου μέχρι τῆς βορειότερον κειμένης ἄκρας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου παραλία.

ἄμυναν, ἐκρύβησαν μετὰ τῶν γυναικοπαίδων εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τοῦ Πηλίου καὶ εἰς τὰ παρακείμενα νησίδρια, πολλοὶ δὲ τῶν Προμυριωτῶν προεφυλάχθησαν εἰς Σκιάθον. Οἱ Ὀθωμανοί, εἰσελθόντες εἰς Προμύριον ἐπυρπόλησαν δέκα ἕξ οἰκίας. Μετὰ τὴν γενομένην ταύτην πρώτην καταστροφὴν ὁ Μαχμουὺτ πασᾶς ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Βῶλον. Ἐκεῖθεν δὲ διεκήρυξεν, ὅτι χορηγεῖ ἀμνηστείαν καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ιδιοκτησίας τῶν χριστιανῶν, οἵτινες, διὰ τῶν τοιούτων ἐπισήμων διαβεβαιώσεων ἐνθαρρυνθέντες, ἤρξαντο ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἐστίας των. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἐν Σκιάθῳ ἐγκρίτων Προμυριωτῶν περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ἐν οἷς ὁ Εὐάγγελος Δάμτσας μετὰ τῶν τέκνων του Γεωργίου, Κωνσταντίνου, καὶ Νικολάου, ὁ Γεώργιος Φιλάρετος μετὰ τῶν τέκνων του Νικολάου καὶ Δημητρίου, ὁ Λώρης, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Λάλη, καὶ ἄλλοι, δυσπιστοῦντες εἰς τὰ περὶ ἀμνηστείας κηρύγματα, ἐνόμισαν προτιμότερον νὰ μείνωσιν ἐν Σκιάθῳ, ὅπως ὀργανωθῶσι καὶ ἐκεῖθεν ἐπανέλθωσιν ὡς σῶμα στρατιωτικὸν ἢ ἄλλοι αὐτῶν καταταχθῶσιν εἰς σώματα καὶ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν ὅπου δῆποτε τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς Προμυριώτης μεταξὺ αὐτῶν, ὁ Γεώργιος Δάμτσας, υἱὸς τοῦ Εὐάγγελου Δάμτσα, ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ζωηρότητι διαπράξας τίς εἶδε τίνα πρᾶξιν, εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ φυγαδευθῆ μακρὰν τῶν ὀθωμανῶν, εἰς Ῥωσσίαν ἐκεῖ κατετάχθη εἰς τὸν Ῥωσικὸν στρατὸν, ὅπου καὶ προὔβιβάσθη εἰς ὑπαξιωματικὸν (1812—1814). Φύσει γενναῖος, εἶχεν ἐξασκηθῆ ἐν Ῥωσσίᾳ εἰς τὰ ὄπλα, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Προμύριον κατὰ τὸ 1818, ὅτε συνεζεύχθη τὴν Χρυσοῦλαν θυγατέρα τοῦ Γεωργίου Φιλάρετου. Αὐτὸς λοιπὸν ἐγένετο ὁ ἐκ τοῦ προχείρου πρῶτος αὐτοσχέδιος ὀπλαρχηγὸς τῶν Προμυριωτῶν, εἰς τὸ σῶμα δὲ αὐτοῦ κατετάχθησαν οἱ ἀδελφοὶ του, ὁ Νικόλαος Γ. Φιλάρετος καὶ τινες Μακεδόνες. Ἐφοπλίσας καλῶς μίαν γολέταν, ὡς ἄλλος Λάμπρος Κατσόνης, ἐφόρμα μετὰ τῶν γενναίων Προμυριωτῶν του, ὅτε μὲν δι' ἀποβάσεων εἰς τὰ παράλια τῆς Θετταλομαγνησίας, ὅτε δὲ προχωρῶν μέχρι Χαλκιδικῆς καὶ ἄλλοτε μέχρι αὐτοῦ τοῦ κόλπου τῆς Ἀταλάντης. Τὸ ἐπίνειον τῶν θαλασσιῶν ἀρματωλῶν ἦτο ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῆς Σηπιάδος καὶ οἱ διάφοροι ὄρμοι καὶ ὀρμίσχοι τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Σκιάθου. Ἐκεῖθεν δὲ παρηνώχλουν παντοιοτρόπως τοὺς ὀθωμανοὺς καὶ ἰδίως τοὺς ἐν Λεωνίσις, ἐνθα κατώκουν τριακόσiai περίπου οἰκογένειαι ὀθωμανῶν. Οὕτω ἡ γολέτα τοῦ Γεωργίου Δάμτσα τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων κληθέντος «Ζορμπᾶ» (Αὐθαιρέτου), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπωνομάσθησαν διὰ τοῦ ἰδίου ἐπωνύμου καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ του, Κωνσταντῖνος καὶ Νικόλαος Ζορμπᾶς, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγένετο τὸ φόβητρον τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς ὀθωμανῶν, οἵτινες, πληροφορηθέντες ἐκ προδοτῶν, ὅτι τὸ σῶμα κατὰ τὸ πλεῖστον συνέκειτο ἐκ Προμυριωτῶν καὶ ὅτι τὸ ὀρμητήριον αὐτῶν ἦτο τὸ Προμύριον μετὰ τῶν ἐπινείων του, ἔστρεψαν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὴν προσοχὴν των. Κατ' ἀρχὰς προσεπάθησαν διὰ τῆς πειθοῦς, δι' ὑποσχέσεων ἀπατηλῶν περὶ ἀμνηστείας καὶ παντοίων ἄλλων τεχνασμάτων, ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν διάλυσιν τοῦ ἀρματωλικοῦ ἐκείνου καὶ ἐπιφόβου σώματος τῶν ἐπιλέκτων θαλασσομάχων Προμυριωτῶν. Ἀποτυχόντες ἐχαρακτήρισαν τὸ Προμύριον ὡς κλεπτοχώριον καὶ ἄπιστον πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του, ἀπεφάσισαν δὲ τὴν ἐξολόθρευσίν του κατὰ τοὺς περὶ ἀποστατῶν ὀθωμανικοὺς νόμους· τούτου ἐνεκεν ἐπεζήτουν τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς πυρπόλησιν τῶν οἰκιῶν καὶ καταστροφὴν τοῦ καταφυγίου τῶν ἀπίστων, ὅπερ καθίστατο λίαν ἐπικίνδυνον ὡς ἐκ τῆς γειτνιασεῶς του μετὰ τῆς Σκιάθου.

Ἐν ἔτει 1823 διετάχθη ὁ Λουμποῦτ Πασᾶς Γκέκας νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ποφασισθέντα ἐν μυστικότητι. Ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ καταστρέψῃ τὸ Προμύριον

καὶ τοὺς Προμυριώτας, νὰ αἰχμαλωτίσῃ ἅπαντα τὰ γυναικόπαιδα καὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸ μέρος τῶν Τρικέρων, ἵνα καταλάβῃ καὶ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου τόσῳ ὄχυρὰν ἐκείνην θέσιν. Ἐχὼν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατὸν ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, ἀνεχώρησεν ἐκ Βώλου τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Μαΐου 1823 καὶ κατεσχένησε τὴν ἐσπέραν παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Λυφοκάστρου, ἐνὸς ἐκ τῶν ὄρμων τῆς Ἀργαλαστῆς. Τὴν ἐπιούσαν ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν αἰφνιδίως περὶ τοὺς τετρακοσίους ἵππεῖς καὶ πεζοὺς, οἵτινες ἀφίκοντο εἰς Προμύριον περὶ τὴν μεσημβρίαν. Οἱ Προμυριῶται, ἀγνοῦντες τὰ κατ' αὐτῶν τεκταινόμενα, ὑπεδέχθησαν τὸν Ὀθωμανικὸν στρατὸν στερούμενοι δυνάμεως, ὅπως ἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν, τοῖς παρεχώρησαν καταλύματα καὶ τροφὰς δι' αὐτοὺς τε καὶ τὰ κτήνη των. Ὄταν δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ, παρὰ τὰς πληροφoρίας των, εἶδον ὅτι τὸ Προμύριον δὲν ἦτο μικρὸν καὶ εὐάλωτον ὑπὸ μικρᾶς δυνάμεως χωρίον, ὡς τοῖς εἶχε παρασταθῆ, ἀλλ' ὅτι ἦτο κωμόπολις, ἔχουσα τετρακοσίας οἰκίας καὶ χιλίους πεντακοσίους κατοίκους, ἐνόμισαν ὅτι ἀλλαγῶν ἦτο τὸ παρ' αὐτῶν ζητούμενον χωρίον ὅταν ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς πλάνης των, ἐθεώρησαν ἐαυτοὺς ἀνεπαρκεῖς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβούλων σχεδίων των. Καλέσαντες περὶ τὸ μεσονύκτιον τοὺς προύχοντας, ὠμίλησαν πρὸς αὐτοὺς εὐγενῶς, ὅτι ἀναχωροῦσιν ἐκεῖθεν, ἵνα μὴ γείνη εἰς αὐτοὺς ζημία διὰ τῆς περαιτέρω διαμονῆς των, ἀλλὰ τοὺς διέταξαν νὰ προσέχωσι τοὺς ἐπιδρομεῖς συμπατριώτας των, νὰ μὴ ἔχωσι σχέσιν τινὰ μετ' αὐτῶν καὶ νὰ καταγγέλλωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς πᾶσαν πρᾶξιν των, διότι ἄλλως ἠπειλήθησαν, ὅτι θέλουσι τιμωρηθῆ ἀυστηρῶς. Οὕτω μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προσκόπων τούτων Ὀθωμανῶν ἐξαπατηθέντες οἱ ταλαίπωροι Προμυριῶται ἐκοιμήθησαν ἡσύχως ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι εἶχον διαφύγει, τότε τοῦλάχιστον, πάντα κίνδυνον.

Οἱ ἐπανελθόντες εἰς Λυφοκάστρον ἐξέθησαν τὰς ἐντυπώσεις των καὶ ὅτι ἡ σφαγὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη ἄνευ πολυαρίθμου στρατοῦ. Αὐθωρεὶ διετάχθη σῶμα ἐκ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ἐκ Λαρίσσης Μπέιδες, ὅπως ὁδεύσῃ πρὸς τὸ Προμύριον.

Ἡ ζωηρὰ τῶν περιχώρων αὐτοῦ βλάβστησις, ζωηροτέρα καθισταμένη ὡς ἐκ τῆς ἀνοίξεως, ἔλαμπε πανταχόθεν καὶ ἡ ὑπερήφανος Σηπιάς, ἣτις εἶδε τὸν Περσικὸν στόλον συντριβόμενον καὶ ταπεινούμενον παρὰ τὰς ἀκτὰς αὐτῆς, κατωπτρίζετο ἐντὸς τῶν διαυγῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ὑδάτων, ὅτε τὰ ἐν Προμυρίῳ θύματα, ἀμερίμνως ἀνοίγοντα τοὺς ὀφθαλμούς των, μετὰ τὰ ἠδέα των ὄνειρα, ἅτινα εἶχε προκαλέσει ἡ μετ' εὐγενείας ἀπομάκρυνσις τῶν ὑποκριτῶν Τούρκων, εἶδον τὴν ἑαυτῶν κωμόπολιν σύμπασαν, περικυκλουμένην πανταχόθεν καὶ αἰφνιδίως ὑπὸ τῶν πεντακισχιλίων δημίων των. Ἀγνοοῦντες τὰ προδοτικὰ αὐτῶν σχέδια ἢ προσποιούμενοι, ἐξῆλθον οἱ Προμυριῶται εἰς ὑπάντησιν τῶν ἐρχομένων, πρὸς οὓς ἐχορήγησαν ὅσα ἠδυνήθησαν καταλύματα. Ἐπὶ ὥρας δύο προσηνέχθησαν φιλοφρόνως οἱ Ὀθωμανοί, οἵτινες ἐφαίνοντο ζητοῦντες πληροφoρίας περὶ τῶν ἐπιδρομῶν συμπατριωτῶν των, οὓς κατηγόρουν ὡς ἀποστάτας καὶ ἐπαναστάτας κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὡς κακοποιοὺς καὶ ταραξίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ πληθυσμοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν κατὰ τῶν ἐν Προμυρίῳ κατοικούντων ἐφαίνετο σημεῖον δυνάμενον νὰ νησυχῆσῃ αὐτούς, ὅτε αἰφνιδίως ἐδόθη τὸ σύνθημα τοῦ αἵματηροῦ καὶ φρικαλέου ἐν Προμυρίῳ δράματος διὰ τριῶν πυροβολισμῶν. Πάραυτα ἐξ ὅλων τῶν σημείων ἐξαγριωθέντες ἐφώρμησαν οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἤρξαντο λεηλατοῦντες πᾶν ὅ,τι πολύτιμον ἠδύναντο νὰ ἀρπάσωσιν ἐκ τῶν Χριστιανῶν. Ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς ἀνδρας χρήματα, ἀπειλοῦντες, ὅτι ἤθελον αἰχμαλωτίσει τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των, καὶ ὅτι ἤθελον μεταφέρει αὐτάς εἰς Βελεστῖνον, ἵνα ἐκεῖθεν ἐξαγορασθῶσι βραδύτερον.

Ἄνεζήτουν εἰς τὰ κατώγεια μὴ τυχὸν εἶχον γωθῆ ἐκεῖ χρήματα ἢ ἄλλα πολύτιμα σκεύη, ταῦτα δὲ ἀνευρίσκοντες ἐλάμβανον ἀγρίως. Μετά τινα ὥραν, ὅτε πλέον ἐνόμισαν, ὅτι εἶχε περατωθῆ ὁ πρῶτος σκοπὸς τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως των, ἐδόθη τὸ δεύτερον σύνθημα τῆς γενικῆς σφαγῆς... Τότε ἤρξατο ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ ὄδυρμός τῶν ἀγρίως σφαζομένων ἀνδρῶν πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν συζύγων, ἃς ἀπέσπων καὶ ἠχμαλώτιζον, πρὸ τῶν θρηγούντων τέκνων των, ἅτινα οἰμώζοντα ἐπίσης ἐκράτουν ὑπὸ φύλαξιν, ἵνα μεθ' ἑαυτῶν τὰ παραλάβωσι βραδύτερον. Ἐνῶ τὰ θύματα ἔπλεον εἰς τὸ αἷμά των, τὸ πῦρ ἐτίθετο εἰς τὰς οἰκίας, ὁ καπνὸς δὲ τῶν πανταχόθεν ἀναπτομένων πυρκαϊῶν ἐκάλυπτε τὸν οὐρανὸν καὶ ἔκρυπτε τὸν ἥλιον τοῦ Μαΐου, ὡσεὶ ἀποκρύπτων ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πλάστου τὰς φρικαλεότητας, ἃς ἐτέλουν ἐκεῖ πλάσματά του κατ' ἀθῶων θυμάτων...

Ἡ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καταστρεφομένη κωμόπολις ἐθεωρεῖτο καὶ ἦτο πλουσία, κεκοσμημένη ὑπὸ καλλικτίστων οἰκιῶν καὶ κατοικουμένη ὑπὸ χιλίων πεντακοσίων τούλάχιστον ψυχῶν. Ἐν ἀκαρεὶ οἱ μὲν Προμυριῶται σφαγέντες ἐπότισαν διὰ τοῦ αἵματός των τὴν δούλην Σηπιάδα, τὸ δὲ Προμύριον ἀπηνθρακώθη καὶ κατηρειπώθη* πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἠχμαλωτίσθησαν, πωληθεῖσαι βραδύτερον εἰς τὰς διαφόρους τῆς Τουρκίας πόλεις, τὰ δὲ δυστυχῆ παιδιά ἠνάγκασαν νὰ σπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν.

Ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐζώγρησαν περὶ τοὺς τριάκοντα, οὓς ἔσφαξαν εἰς θέσιν Κλίστην, καὶ τὰ μὲν πτώματά των ἔρριψαν εἰς τὸ ἐκεῖ ρεῦμα, ἵνα κατασπαράξωσι καὶ καταβροχθίσωσιν οἱ κῦνες, οἱ θῶες καὶ οἱ κόρακες, τὰς δὲ κεφαλὰς αὐτῶν παραλαβόντες μετέφερον εἰς τὸν Πασᾶν, εἰς ὃν εἶπον, ὅτι ἦσαν δῆθεν αὐτοὶ οἱ ταραξίαι καὶ τοῦτο διὰ νὰ λάβωσιν ἀμοιβὰς (μπαξίσια).

Ὅταν οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τοῦρκοι εἶδον τοὺς συναδέλφους των, ἐπανελθόντας καὶ φέροντας πλούσια λάφυρα, ἔτρεξαν καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἤρπασαν ὅ,τι εὔρον, μεθ' ὃ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον.

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ὀθωμανῶν ἐξῆλθον ἀπὸ σπήλαια καὶ ἄλλας κρύπτας ἐν ὄλῳ περὶ τοὺς 28, καὶ τινες ἐκ τῶν ἐξοχῶν των (Καλυβίων), εἰς ἃς κατὰ σύμπτωσιν εἶχον μείνει τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ὥστε ἐν ὄλῳ μόνον τεσσαράκοντα ἐπέζησαν τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς τῆς 8ης Μαΐου 1823, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὰς πυρποληθείσας οἰκίας των, πατοῦντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων προσφιλῶν συγγενῶν καὶ συμπατριωτῶν. Αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ νέοι ἰδρυταὶ τοῦ ἀνακαινισθέντος βραδύτερον Προμυρίου, εἰς οὓς προσετέθησαν καὶ εὐάριθμοὶ τινες, ἐξαγορασθέντες καὶ ἐλευθερωθέντες ἐν Βώλῳ ὑπὸ τοῦ Χατζῆ Ἀτέμη καὶ τοῦ Γλακοῦπ Ἀγᾶ καὶ ἐν Λαρίσση ὑπὸ τοῦ Νατσιπ Μπέϊ. Οἱ διασωθέντες οὕτω καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπανελθόντες μετὰ τινα χρόνον, ἦσαν περὶ τοὺς διακοσίους ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιά. Βραδύτερον ἦλθον ἄλλοι ἐξ ἄλλων χωρίων τοῦ Πηλίου, ἐκ Λαύκου, Δράκας, Βώλου, Βυζίτσης, Ἀγίου Λαυρεντίου καὶ ἄλλων μερῶν, καὶ κατόκησαν ἐν Προμυρίῳ, ὅπερ ἐν τούτοις, εἰ καὶ παρῆλθον ἔκτοτε ἑβδομήκοντα καὶ δύο ἐνιαυτοί, δὲν ἔχει ἔτι πλείονας τῶν 300 οἰκιῶν, οὔτε ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἀρχαίαν του ἀκμὴν ἠδυνήθη· διότι οἱ μὲν ἐνεργὸν λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς, ὡς αἱ οἰκογένειαι Ζορμπᾶ, Φιλαρέτου, Λώρη καὶ ἄλλων, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐνθα ἦθε-

* Μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπυρπολήθησαν αἱ οἰκίαι τῶν Ζορμπαδαίων, τοῦ Γεωργίου Φιλαρέτου καὶ ὄλων τῶν ἄλλων πρωταιτίων καὶ ὀδηγῶν τῶν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπαναστατῶν θαλασσομάχων.

λον καταδιωχθῆ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔμειναν ἐν τῇ ἐλευθερωθείσῃ Ἑλλάδι, ἀναμένοντες καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος... αἱ αἰχμαλωτισθεῖσαι γυναῖκες ἔμειναν ἄγνωστοι εἰς διαφόρους γυναικωνίτας Ὀθωμανῶν ὡς θαλαμηπέλοι*, τὰ δὲ παιδιά εἶχον οἱ Ὀθωμανοὶ ἀναγκάσει εἰς ἐξωμοσίαν, ὧν τινὰ εἶχον κατατάξει καὶ εἰς τὸν στρατὸν, εἰς δὲ αὐτῶν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Πηλίου ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του, ἀποθανῶν ὡς χριστιανός**, διότι πεντήκοντα ὀκτὼ παρῆλθον ἔτη, ἵνα βλαστήσῃ καὶ ἐν Προμυρίῳ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ὅπερ ἐπότισε τὸ αἷμα τῶν σφαγέντων κατοίκων του !

Αὕτη ἐν συνόψει ἡ πυρπόλησις καὶ ἡ σφαγὴ του Προμυρίου, ἦν ὅτε ὁ ἀοίδιμος Θεόδωρος Ἀφεντούλης ἤκουσεν ἐπιτοπίως, καθ' ἣν ἐποχὴν τῷ 1854 εὐρίσκετο ἐκεῖ ὡς ἐπαναστάτης, — τῆς δ' ἐπαναστάσεως ἀρχηγὸς ἦτο τότε ὁ ἐξ Ἀρτεμηςίου τῆς Εὐβοίας ἀποβιβάσθεις εἰς Πλατανιὰν τῆς Σηπιάδος Νικόλαος Γ. Φιλάρετος, ταγματάρχης ἀπόστρατος τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀρχαῖος συναγωνιστὴς τοῦ Προμυριώτου Κατσώνη, ἦτοι τοῦ Γεωργίου Ζορμπᾶ, — δακρύσας εἶπεν, ὅτι ἡ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστος ἐκείνη κωμόπολις, ἣτις καὶ μέχρι τοῦ 1854 ζωηρότατα διετήρει τὰ ἀποτρόπαια ἔγνη τοῦ Τουρκικοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου, μεγάλως ἠδικήθη ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, οἵτινες ἀπηξίωσαν καὶ δι' ὀλιγογράμμου ἔτι ἐκθέσεως ἀναφέρωσι τὴν φρικαλέαν σφαγὴν τῆς 8 Μαΐου 1823.

Ὡς ἐν ταῖς μάχαις οἱ ἄγνωστοι ἤρωες μένουσιν ἐσαεὶ ἄγνωστοι ἢ τυχαίως περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος ἐν σμικροῖς κύκλοις, τὴν δὲ τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ἀπολαμβάνουσιν οἱ στρατηγοί, — μακρὰν πολλάκις τοῦ τόπου τῶν μαχῶν ἐν ἀσφαλείᾳ μένοντες, — οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τ' ἀπόκεντρα χωρία, ἅτινα δὲν ἔτυχον τῆς εὐνοίας τῶν ἱστορικῶν, τῶν μεγαλοποιούντων, πολλάκις καὶ πλέον τοῦ δέοντος, τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, παραλιπόντων δέ, ἔστιν ὅτε καὶ ἀγνοοῦντων, τὰ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν τελούμενα !

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000023952

Τ Ε Λ Ο Σ

* Ὁ ἐν Πειραιεῖ ἰατρὸς κ. Ν. Διομήδης, ἐκ Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου, μ' ἐπληροφόρησε τελευταῖον, ὅτι κατὰ τὸ 1862 εἶχεν ἀνεύρει ἐν Ἀργυροκάστρῳ δύο Προμυριώτισσας ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, ὑπηρετούσας ἐν γυναικωνίτῃ ὡς θαλαμηπόλους.

** Ἦτο ἐξάδελφος τοῦ γράφοντος, ὅστις τὸν ἐγνώρισε καὶ προσωπικῶς, πολλὰς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου περὶ τοῦ πολυκυμάντου βίου του διηγήσεις ἀκούσας.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

	*Αδετον.	Χρυσόδετον.
Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (σ.300 + ἡ) .. Δραχ.	1.50	Δραχ. 2.—
Ἐκλογικὸς Κῶδιξ (ὑπὸ Ε. Λυκαύδη) »	2.50	» 3.25
Κῶδιξ Χαρτοσήμου (σ.416 + κ') »	2.25)	» 3.75
Συμπλήρωμα Κώδικος Χαρτοσήμ. (σ.118) »	75)	
Δικαστικὸς Ὄργανισμὸς (σ.754 + νβ') .. »	4.50	» 5.25

*Ἔτερα ἔργα τοῦ αὐτοῦ.

Δικαστικὴ ἀναδιοργάνωσις ἐν Ἑλλάδι Δραχ.	2.—	Δραχ. 2.75
Κρυπτογραφικὸν Λεξικὸν »	1.50	» 2.—

Πωλοῦνται ἐν τοῖς Βιβλιοπωλείοις τῆς « Ἑστίας »
καὶ Ι. Κορτέση (ἐν ὁδῷ Σταΐου) καὶ Κ. Βίλυπεργ
(ἐν ὁδῷ Αἰόλου).

